LEADER 2028+ – rahastamine, kohalike tegevusrühmade ülesanded ja tulevikuvõimalused

Ülevaade 19. oktoobril 2026 MTÜ Järva Arengu Partnerid üldkogul toimunud regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi esindaja Kaire Luhti ettekandest ning jooksvast arutelust

1. LEADER 2028+ ettevalmistamise senine käik

Kaire Luht andis ülevaate Euroopa Liidu järgmise rahastamisperioodi ettevalmistamisest ning LEADERi võimalikust rollist uues riigiplaanis.

Ettevalmistustööd on kestnud juba pikemat aega. 2025. aasta kevadel koguti piirkondlikelt partneritelt ettepanekuid, sügisel toimusid seminarid ning aasta lõpus arutati LEADERi tulevikku kohalike tegevusrühmadega.

2026. aastal jätkusid arutelud nii ministeeriumide, piirkondlike organisatsioonide kui ka teiste partneritega.

Märtsis toimus Jänedal LEADERi ja kogukonna juhitud kohaliku arengu tulevikku käsitlev arutelu. Mais arutati piirkondlikke arengustrateegiaid, sealhulgas 19. mail Paides. Juunis toimusid täiendavad arutelud ja visioonikonverents.

2026. aasta septembris kiitis valitsus heaks järgmise perioodi esialgse eelarvejaotuse. See on aluseks edasistele läbirääkimistele Euroopa Komisjoniga, kuid ei tähenda lõplike rahastamisotsuste tegemist.

Edasine ajakava sõltub Euroopa Liidu mitmeaastase finantsraamistiku, õigusaktide ja Eesti riigiplaani ettevalmistamisest. Riigiplaani eelnõu kavandatakse valitsusele esitada 2027. aasta sügisel ning Euroopa Komisjonile sama aasta lõpus. Konkreetsete meetmete väljatöötamine peaks algama 2027. aasta kevadel.

Ettekandes rõhutati, et järgmise perioodi ettevalmistamisel on veel mitmeid lahtisi küsimusi ning kõik praegu arutlusel olevad lahendused ei pruugi lõplikul kujul rakenduda.

2. LEADERi kavandatav rahastamine

Üks ettekande keskseid teemasid oli järgmise perioodi rahastamise märkimisväärne vähenemine.

Valitsuse esialgse eelarvejaotuse kohaselt on kogukonna juhitud kohaliku arengu tegevusteks kavandatud **43,6 miljonit eurot**.

See summa ei ole ette nähtud üksnes maaelu LEADERi tegevusteks, vaid hõlmab laiemalt kogukonna juhitud kohaliku arengu tegevusi, sealhulgas kalanduspiirkondi.

Võrdluseks oli senise perioodi 2021–2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu Euroopa Liidu toetuse maht (LEADER ja kalandus kokku) ligikaudu 102 miljonit eurot seitsme aasta

jooksul ehk keskmiselt 14,6 miljonit eurot aastas. Sellele lisandub Eesti riigi kaasrahastus.

Kui uue perioodi 43,6 miljonit eurot jaotada viie aasta peale, oleks keskmine aastane rahastus ligikaudu 8,7 miljonit eurot. Tegelik rahastamise kestus ja jaotus ei ole veel selged.

Ettekandes selgitati, et senise kulutempo juures jätkuks kavandatud rahastusest oluliselt lühemaks ajaks kui kogu järgmiseks programmiperioodiks.

Valitsuse protokollilises otsuses on ette nähtud kogukondade võimestamise täiendava rahastamise käsitlemine riigiplaani 2031. aasta vaheülevaatusel. Samas ei ole teada, kui palju vahendeid võiks siis lisanduda.

Kaire rõhutas, et praeguse rahastamisväljavaate puhul ei saa eeldada senise süsteemi muutumatut jätkumist. Tuleb arutada, kuidas olemasolevaid vahendeid kasutada ning milliseid tegevusi pidada kõige olulisemaks.

Arutelu käigus küsiti ka seda, kas võimalik valitsuse vahetus võiks seniseid rahastamisotsuseid muuta. Kaire hinnangul võivad poliitilised muudatused mõjutada järgmise perioodi kujundamist, kuid suurema rahastuse taastumisele ei saa kindlalt loota.

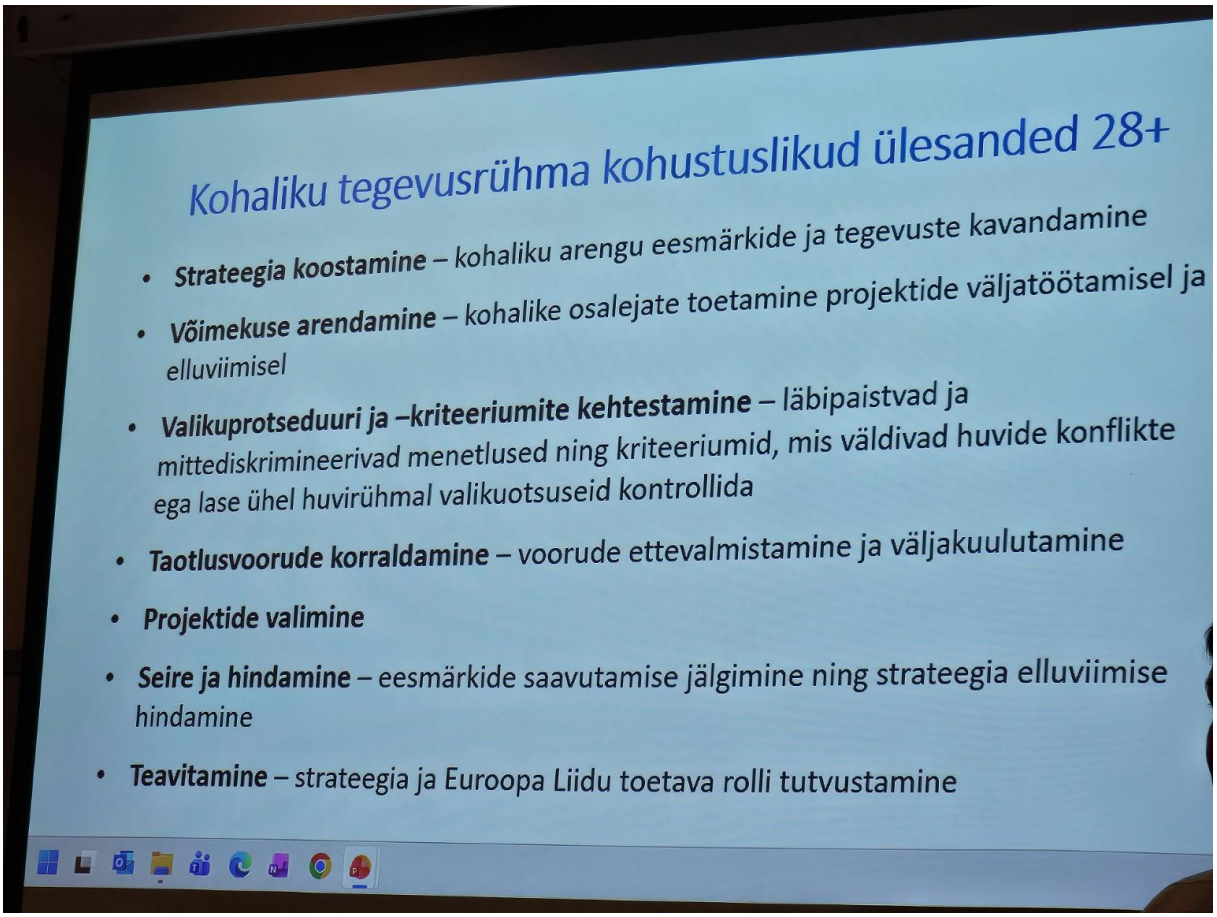
3. Kohalike tegevusrühmade kohustuslikud ülesanded

Ettekandes oli eraldi slaid kohalike tegevusrühmade ülesannete kohta järgmisel perioodil. Esitatud ülesanded on suures osas sarnased seniste LEADERi kohalike tegevusrühmade kohustustega.

Kohaliku tegevusrühma kohustuslikud ülesanded 28+

- **Strateegia koostamine** – kohaliku arengu eesmärkide ja tegevuste kavandamine
- **Võimekuse arendamine** – kohalike osalejate toetamine projektide väljatöötamisel ja elluviimisel
- **Valikuprotseduuri ja –kriteeriumite kehtestamine** – läbipaistvad ja mittediskrimineerivad menetlused ning kriteeriumid, mis väldivad huvide konflikte ega lase ühel huvirühmal valikuotsuseid kontrollida
- **Taotlusvoorude korraldamine** – voorude ettevalmistamine ja väljakuulutamine
- **Projektide valimine**
- **Seire ja hindamine** – eesmärkide saavutamise jälgimine ning strateegia elluviimise hindamine

- **Teavitamine** – strateegia ja Euroopa Liidu toetava rolli tutvustamine



Nende ülesannete käsitlemine on oluline just seoses rahastamise vähenemisega. Kui kohustuslikud ülesanded jäävad suuresti samaks, kuid nende täitmiseks ette nähtud vahendid vähenevad, tekib küsimus, kuidas tagada tegevusrühmade toimimine ja töö kvaliteet.

Arutelus puudutati ka tegevusrühmade töötajate arvu, töömahu ja halduskulude vähendamise võimalusi.

4. Piirkondliku arendussüsteemi praegune korraldus

Kaire tutvustas Eesti piirkondliku arendussüsteemi ülesehitust ning erinevate organisatsioonide ja arengustrateegiate paljusust.

Ettekandes nimetati 15 maakondlikku arengustrateegiat, sealhulgas nelja linnapiirkonna strateegiat, 26 LEADERi kohalikku arengustrateegiat ja kaheksat kalanduspiirkonna kohalikku arengustrateegiat. Lisaks tegutsevad piirkondlikud arengulepped ja mitmesugused arendusorganisatsioonid.

Kokku on Eestis üle 50 piirkondliku arengu partnerorganisatsiooni.

Järvamaa näitel tutvustati mitme organisatsiooni tegevuspiirkondi ja ülesandeid:

- MTÜ Järva Arengu Partnerid tegutseb Järva valla ja Paide linna maapiirkonnas ning organisatsioonis töötab 2 inimest;
- Lõuna-Järvamaa Koostöökogu tegutseb Türi ja osaliselt Järva valla piirkonnas ning organisatsioonis töötab 4 inimest (*Krista: kolleegid Lõuna-Järvamaa Koostöökogust täpsustasid, et 2.5 töötajat*).
- Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonda kuulub ka Türi valla Käru piirkond. Organisatsioonis töötab kokku 4 inimest.
- SA Järvamaa täidab maakondlikke arendusülesandeid, sealhulgas tegeleb maakonna arengustrateegia, kohalike omavalitsuste koostöö, ettevõtluse, kogukondade, turismi, kultuuri, hariduse ja tervisevaldkonnaga. Organisatsioonis töötab 11 inimest.
- Lisaks käsitleti Kesk-Eesti arenguleppe nõukogu, mis on seotud nelja maakonna koostööga.

Ettekande mõte oli näidata, et ühes maakonnas võib piirkondliku arendustegevusega olla seotud mitu erineva rahastuse, tegevuspiirkonna ja ülesannetega organisatsiooni.

See tõstatab küsimuse nende omavahelisest koostööst, võimalikest kattuvatest ülesannetest ja ressursside kasutamisest.

Samas märgiti arutelus, et piirkondliku arendustegevuse vajadus ei kao ka siis, kui LEADERi või maakondlike arendusorganisatsioonide rahastamine väheneb.

5. Kohalike tegevusrühmade võimalik tulevane korraldus

Ettekandes käsitleti erinevaid võimalusi, kuidas LEADERit järgmisel perioodil korraldada.

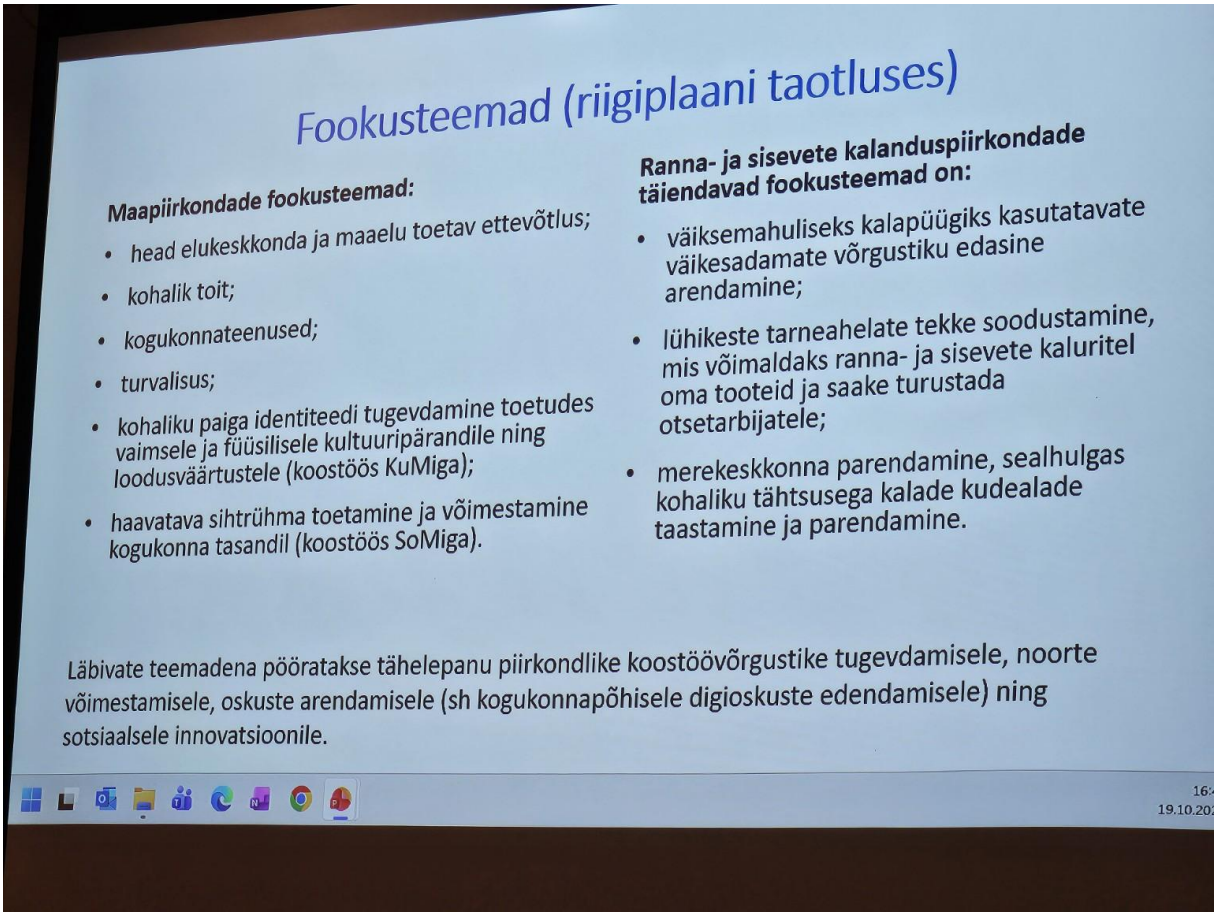
1. Kohalik tegevusrühm on iseseisev mittetulundusühing, täites kõiki talle pandud ülesandeid. See on üldjoontes praegune Eesti mudel.
2. Kohalik tegevusrühm toimiks partnerlusena, kus kohustuslike haldusülesannete täitmine on antud ühele partnerorganisatsioonile, kes teeb seda oma muude ülesannete kõrval.

Kaire selgitas, et teistes Euroopa Liidu riikides kasutatakse ka selliseid lahendusi, kus kohalik partnerlus ja igapäevane halduskorraldus ei paikne eraldi organisatsioonis.

Ettekandest ei ilmnenud, et tegevusrühmade ühendamine või maakonnapõhisele korraldusele üleminek oleks juba otsustatud.

6. LEADER 2028+ võimalikud fookusteemad

Kaire tutvustas järgmise perioodi võimalikke sisulisi prioriteete.



Maaelu arendamise valdkonnas on oluline ettevõtlus, mis aitab kaasa kvaliteetse elukeskkonna ja maapiirkondade elujõulisuse säilimisele.

Oluliste teemadena käsitleti ka kohalikku toitu, kogukonnateenuseid, turvalisust ning paigaidentiteedi tugevdamist kultuuripärandi ja looduse kaudu.

Eraldi suunana nimetati haavatavamate sihtrühmade toetamist ja aktiveerimist kogukonna tasandil koostöös sotsiaalvaldkonnaga.

Kalanduspiirkondade puhul lisandusid väikesadamad, lühikesed tarneahelad, otseturustus ning merekeskkonna ja kalade kudemisaladega seotud tegevused.

Läbivate teemadena toodi välja piirkondlikud koostöövõrgustikud, noorte võimestamine, oskuste ja digioskuste arendamine ning sotsiaalne innovatsioon.

Tegemist on ettevalmistamisel olevate suundadega, mitte lõplikult kinnitatud toetusmeetmetega. Antud fookusteemad on sõnastatud koostöös kohalike tegevusrühmadega. Neid arutati muu hulgas 2026. aasta märtsis Jänedal toimunud LEADERi seminaril ning arutelude põhjal täpsustati ka riigiplaani taotlust.

7. Mikroettevõtluse ja kohalike töökohtade tähtsus

Ettekandele järgnenud arutelus tõstatus küsimus mikroettevõtluse toetamise võimalustest järgmisel perioodil. Kaire ütles, et kõik ettevõtlusvaldkonna toetamise teemad on järgmine periood koondatud MKMi alla.

JAP liikmed juhtisid tähelepanu sellele, et ligikaudu pooled JAP liikmetest on väikeettevõtjad, kes on loonud töökoha iseendale ja mõnel juhul ka ühele töötajale.

Need ettevõtted pakuvad kohalikele inimestele vajalikke teenuseid ning aitavad kaasa maapiirkonna elujõulisusele.

Rõhutati, et kõigi maapiirkonna ettevõtete eesmärk ei saa olla kiire kasv või suureks ettevõtteks kujunemine. Paljudel juhtudel on oluline juba ühe töökoha säilimine ja kohaliku teenuse jätkumine.

Väljendati muret, et kui järgmise perioodi ettevõtlustoetused suunatakse eelkõige suurematele või kiiremini kasvavatele ettevõtetele, võivad väikesed maaettevõtted jääda toetusvõimalustest kõrvale.

Arutelus rõhutati vajadust arvestada maaettevõtluse eripära ning ettevõtete panust kohalikku elukeskkonda.

8. Väikeste LEADERi investeeringute kulutõhusus

Arutelus käsitleti ka LEADERi kaudu antavate ettevõtlustoetuste tulemuslikkust.

Ühes sõnavõtus toodi näiteks olukord, kus ettevõtja saab 20 000 eurot toetust ning võtab kohustuse luua töökoht. Sellise toetuse abil saab ettevõtja teha investeeringu, mis võimaldab arendada ettevõtlust ja teenida tulevikus täiendavat tulu.

Sõnavõtja juhtis tähelepanu sellele, et LEADERi väikeste investeeringutega võivad kaasneda väga konkreetsed tulemused, näiteks uue töökoha loomine.

Samal ajal küsiti, kui palju maksab ühe töökoha loomine suuremate riiklike ettevõtlustoetuste kaudu.

Kõlama jäi mõte, et mida kaugemale liigutakse kohalikust rohujuuretasandist, seda suuremate summadega hakatakse sageli opereerima.

Arutelus ei esitatud võrreldavaid statistilisi andmeid, kuid tõstatati küsimus väikeste kohalike investeeringute tegelikust kulutõhususest. Ja lisaks viidati ka 19. oktoobril 2026 Postimehes ilmunud Liina Laksi artiklile **„Esimest korda Eestis: vaata, kui palju erasektorist tegelikult makse tuleb“, mis põhineb Maksu- ja Tolliameti koostatud analüüsil.** https://majandus.postimees.ee/8565121/esimest-korda-eestis-vaata-kui-palju-erasektorist-tegelikult-makse-tuleb

Artiklis tuuakse välja, et kuigi Eesti suurettevõtted on olulised maksumaksjad, annab väga suure osa maksutulust väikeste ettevõtete suur hulk. Näiteks laekus 2025. aastal neljast suuremast maksuliigist kokku 13,53 miljardit eurot, millest iga maksuliigi saja suurima erasektori maksumaksja arvele langes kokku 3,9 miljardit eurot ehk 29%. Seega tuli ülejäänud 71% nende maksuliikide laekumisest teistelt maksumaksjatelt, sealhulgas väiksematelt ettevõtetelt ja avalikult sektorilt. Artikli kokkuvõttes rõhutatakse, et ilma väikeste ettevõtete suure hulgata ei saaks riik oma eelarvet kokku.

9. Kohalike tegevusrühmade väärtus väljaspool projektitoetusi

Mitme liikme sõnavõtus rõhutati, et LEADERi väärtus ei seisne üksnes toetuste jagamises.

Aastate jooksul on kohalike tegevusrühmade ümber kujunenud inimeste ja organisatsioonide koostöövõrgustikud. Tegevusrühmad tunnevad kohalikke ettevõtjaid, kogukondi ja eestvedajaid ning oskavad märgata piirkonna vajadusi.

Arutelus küsiti, millised neist väärtustest on kõige olulisemad ning kuidas neid võimalike ümberkorralduste korral säilitada.

Rõhutati, et inimeste omavaheline suhtlemine, koostöö, usaldus ja kohalik teadmine on samuti arendustegevuse olulised tulemused. Neid ei saa alati mõõta üksnes toetatud projektide arvu või jagatud rahasummaga.

Tõstatus küsimus, kas väiksema eelarvega ja väiksema personaliga suudetakse säilitada senine kohalolek ning koostöö piirkonna inimestega.

10. Piirkondlike huvide esindamine

Arutelus käsitleti küsimust, kes peaks seisma kohalike ettevõtjate ja kogukondade huvide eest riiklike otsuste kujundamisel.

Kaire rõhutas, et piirkondade areng sõltub lisaks kohapeal kasutatavatele toetusvahenditele ka võimekusest mõjutada teiste rahastamisallikate kasutamist.

Oluline on, et piirkondadel oleksid esindajad, kes tunnevad kohalikke vajadusi ja suudavad neid riigi tasandil selgitada.

Arutelus puudutati ka kohalike tegevusrühmade juhatuste ja eestvedajate rolli.

Kõlama jäi mõte, et huvide esindamine ei saa jääda üksnes palgaliste töötajate ülesandeks. Piirkondlikud eestvedajad peaksid samuti osalema aruteludes ja aitama kohalikke probleeme otsustajateni viia.

Samuti rõhutati järjepidevuse tähtsust: piirkondade vajadustest tuleb rääkida korduvalt ja erinevatel tasanditel.

11. Riiklikud strateegiad ja toetusmeetmete järjepidevus

Arutelus käsitleti riiklike arengustrateegiate ja konkreetsete toetusmeetmete omavahelisi seoseid.

Kaire juhtis tähelepanu sellele, et nt PRIA või EIS strateegia *(asutuste strateegiad)* ning laiemad riiklikud arengustrateegiad ei ole samatähenduslikud. See oli taustaks, kui liikmed tõstatasid küsimuse, et EIS lähtub oma strateegiast toetuste kujundamisel.

Toetusmeetmed peaksid lähtuma ikka riigi kokkulepitud arengueesmärkidest ning toetama nende saavutamist.

Samuti tõstatati probleem, et iga uue Euroopa Liidu rahastamisperioodi alguses muutuvad toetusmeetmete tingimused ja prioriteedid. See tähendab, et piirkondlikel organisatsioonidel tuleb sageli uuesti põhjendada oma vajadusi ja kohandada tegevusi uute reeglitega.

Arutelus rõhutati vajadust säilitada järjepidevus juba toimivates tegevustes ja koostöömudelites.

12. Koostöö Sotsiaalministeeriumiga ja ESF+ kogemus

Arutelus toodi esile käesoleval perioodil toimiv koostöö Sotsiaalministeeriumiga.

ESF+ vahendite kaudu on kohalikel tegevusrühmadel võimalik toetada sotsiaalvaldkonna sihtrühmadele suunatud tegevusi.

Seda koostöömudelit nimetati näiteks, kuidas kohalike tegevusrühmade võrgustikku saaks kasutada ka teiste valdkondlike eesmärkide elluviimisel.

Arutelus märgiti, et toimivat süsteemi võiks edasi arendada ning kaaluda sarnast koostööd teiste ministeeriumidega. Kaire küsis, ka LEADER liidul on kohtumised teiste ministeeriumidega?

Kõlama jäi mõte, et kohalike tegevusrühmade kaudu saab ühendada riiklikke valdkondlikke eesmärke ja kohalike kogukondade tegelikke vajadusi.

13. Võimalused tegevuste jätkamiseks väiksema rahastusega

Arutelu lõpuosas käsitleti küsimust, kuidas kohalikud tegevusrühmad saaksid jätkata olukorras, kus nende rahastamine väheneb.

Võimalike lahendustena nimetati senise koostöö jätkamist, teiste rahastamisallikate kasutamist, liikmete suuremat rahalist panust ja tasuliste teenuste pakkumist.

Kaire tõstatas küsimuse, kas liikmed oleksid valmis mõne konkreetse teenuse või tegevuse eest täiendavalt maksma?

Samas väljendati kahtlust, kas poole väiksema personali ja rahastusega oleks võimalik säilitada sama tegevusmaht ning saavutada seniseid tulemusi.

Arutelu ei jõudnud lahenduseni, kuid tõi esile vajaduse hinnata rahastamise vähenemise praktilist mõju tegevusrühmade tööle.

14. Mure senise maaelu arendamise süsteemi säilimise pärast

Arutelus väljendati muret, et rahastamise ja organisatsioonilise korralduse muutmisel võidakse kahjustada aastate jooksul üles ehitatud kohalikke koostöövõrgustikke.

Ühes sõnavõtus kõlas üleskutse:

„Ärge lõhkuge ära! Ärge lõhkuge seda maapiirkonda ära. Siin elab inimene, ta elab.“

See sõnavõtt tõi esile, et LEADERi tulevik ei ole ainult organisatsioonide, töötajate arvu või eelarve küsimus.

LEADERi kaudu toetatud ettevõtlus, kogukonnategevus ja koostöö mõjutavad otseselt maapiirkondades elavate inimeste võimalusi.

Arutelus rõhutati vajadust säilitada senised toimivad lahendused ja kohalik võimekus ka juhul, kui järgmise perioodi korraldus muutub.

15. LEADER 2028+ lahtised küsimused

Ettekandes toodi eraldi välja järgmise perioodi ettevalmistamise küsimused, millele ei ole veel lõplikke vastuseid:

Nende hulgas olid:

- millise ajaperioodi peale ja millises tempos kavandada esialgse rahastuse kasutamist, see tuleb ministeeriumil koos kohalike tegevusrühmadega läbi arutada ja otsustada, arvestades, et 2031. aastal võib lisanduda täiendavaid vahendeid, kuid nende suurus ei ole teada ega pruugi olla märkimisväärne;
- kas uute strateegiate ettevalmistamisega saab alustada juba 2027. aastal või alles 2028. aasta eelarvest;
- millised fookusteemad peaksid olema järgmise perioodi prioriteedid;
- kas kohalike tegevusrühmade tegevuspiirkondade piire tuleks muuta;
- kuidas kasutada erinevaid piirkondlikke rahastamisvahendeid terviklikumalt;
- kas eelistada strateegilisi koostööprogramme või üksikprojektide toetamist;
- milline võiks olla kohalike tegevusrühmade tulevane rakendusmudel;
- kuidas korraldada seniste ülesannete täitmine oluliselt väiksema eelarvega.

Küsimuste käsitlemine jätkub järgmise perioodi ettevalmistamise käigus.

16. Ministeeriumi järgmised sammud

Ettekande viimases osas tutvustati ministeeriumi kavandatud edasisi tegevusi.

- **Oktoober 2026.** Riigiplaani taotluste uuendamine Euroopa Komisjonile esitamiseks, sealhulgas toetustega seotud reformide kirjeldamine.
- **LEADER 2028+ ettevalmistamine.** Töö jätkub Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi regionaalpoliitika ja kalanduspoliitika osakondade koostöös.
- **10.–11. november 2026.** Piirkondlike võrgustike koostööseminar Kuremaa Elamuskeskuses.
- **15.–16. detsember 2026.** Kohalike tegevusrühmade talveseminar Viljandimaal.

Strateegiate ettevalmistamise rahastamine. Jätkub järgmise perioodi strateegiate ettevalmistamise rahastuslahenduse väljaselgitamine. Kaire sõnul kaaluvad nad mitmeid allikaid.

Kokkuvõte

19. oktoobril toimunud ettekandest ja arutelust ilmnes, et LEADERi järgmise perioodi ettevalmistamisel on korraga lahtised nii rahastamise, sisuliste prioriteetide kui ka kohalike tegevusrühmade tulevase korralduse küsimused.

Esialgu kavandatud rahastamine on senisest märkimisväärselt väiksem. Samal ajal on kohalike tegevusrühmadele kavandatavad kohustuslikud ülesanded suures osas sarnased praegustega.

Ettekandes käsitleti võimalusi muuta kohalike tegevusrühmade rakendusmudelit ning kasutada piirkondlikke arendusressursse terviklikumalt. Konkreetseid otsuseid tegevusrühmade ühendamise või tegevuspiirkondade muutmise (*nt maakonnapõhisteks*) kohta ei tutvustatud.

JAP üldkogul järgnenud arutelus tõusid eriti esile mikroettevõtluse toetamise vajadus, väikeste LEADERi investeeringute kulutõhusus, kohalike töökohtade ja teenuste säilitamine ning aastatega kujunenud koostöövõrgustike väärtus.

Samuti rõhutati kohalike tegevusrühmade rolli piirkondlike huvide esindamisel ja võimalusi kasutada nende võrgustikku koostöös teiste ministeeriumidega.

Arutelu keskseks küsimuseks kujunes, kuidas kohandada LEADERit väiksema rahastamisega nii, et säiliks selle peamine väärtus: kohalike inimeste, ettevõtjate ja kogukondade võimalus ise oma piirkonna arengut kujundada.

Ülevaade on koostatud ettekande slaidide ja koosoleku ajal tehtud märkmete põhjal. Arutelus kõlanud seisukohad ei tähenda automaatselt ministeeriumi ametlikke seisukohti ega JAP üldkogu otsuseid.